

Zoologie bezobratlých

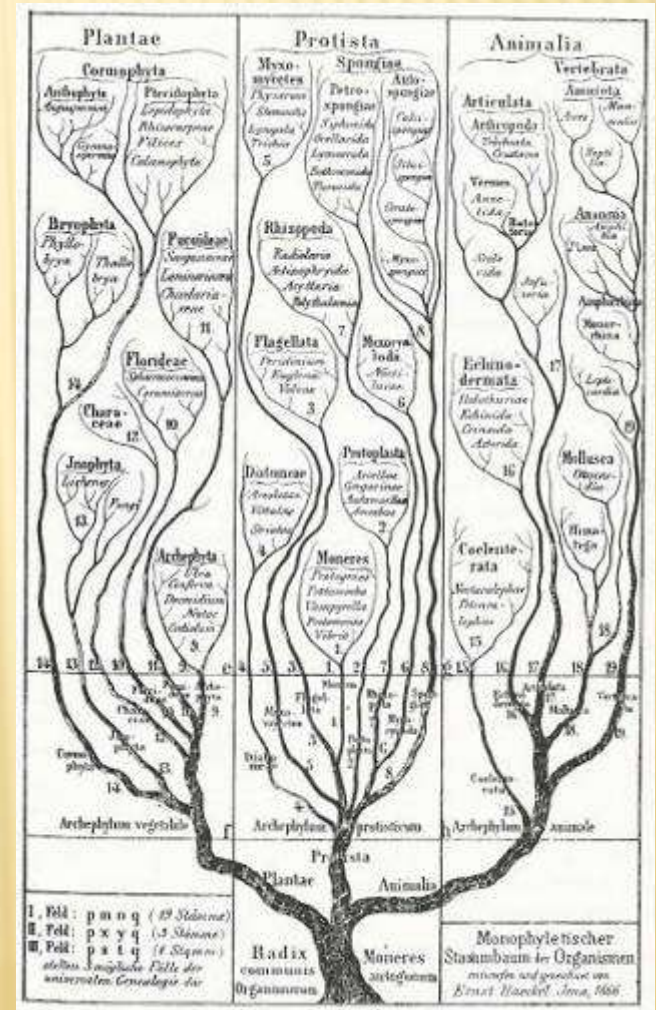
1

postavení a vlastnosti živočichů,
mnohobuněčnost, parazoa

připravil Oldřich Nedvěd, PŘF JU

FYLOGENETICKÝ PŘÍSTUP

- + Co jsou a co nejsou živočichové
- + Jaké jsou typické živočišné vlastnosti
- + Nejbližší příbuzní živočichů
- + Vznik mnohobuněčnosti
- + Jak se dělí živočišná říše
- + Fylogenetický přehled kmenů živočichů

ROZDĚLENÍ ŽIVOČICHŮ

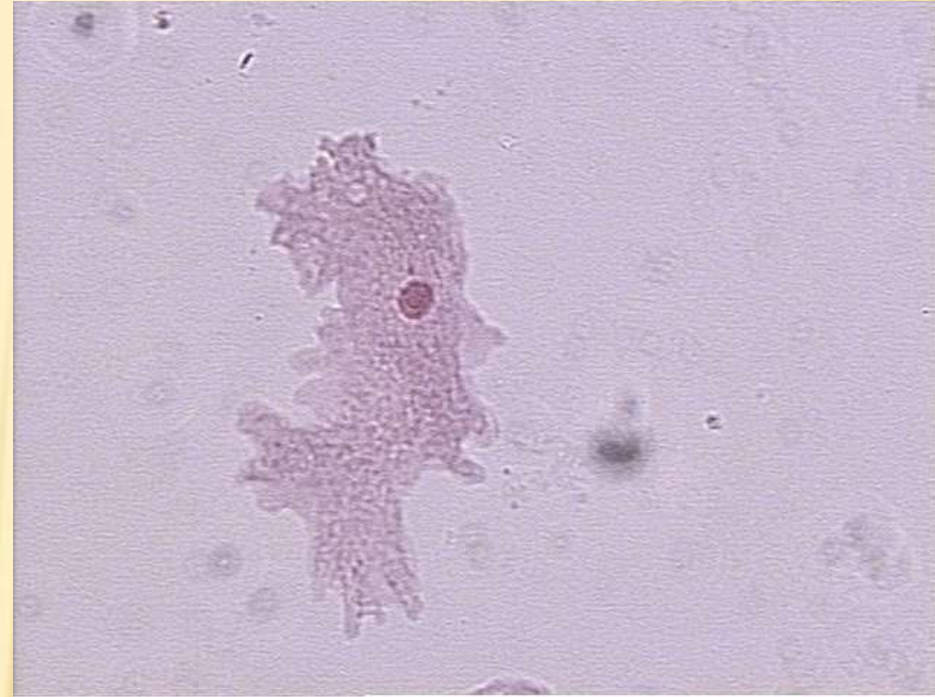

VYMEZENÍ ŽIVOČICHŮ

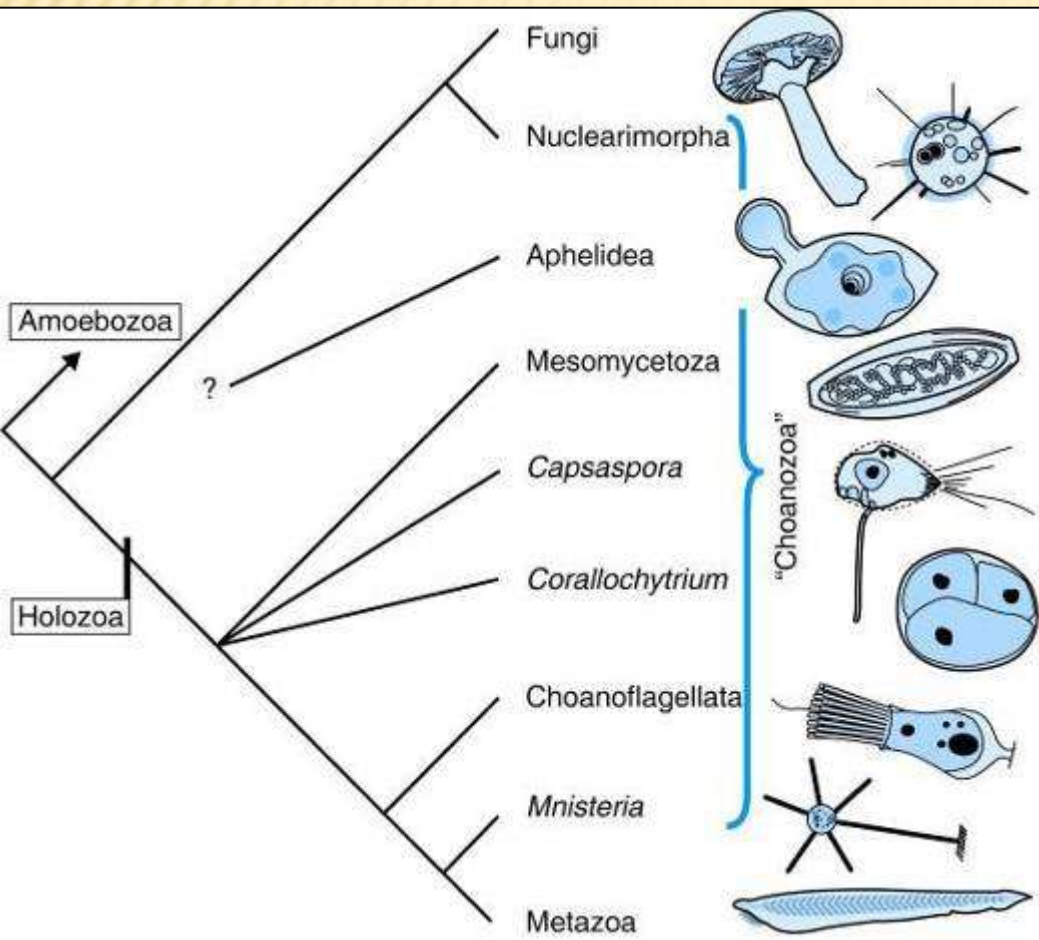
VLASTNOSTI ŽIVOČICHŮ

- + Pohyb
- + Heterotrofie
- + Smysly
- + Nervy

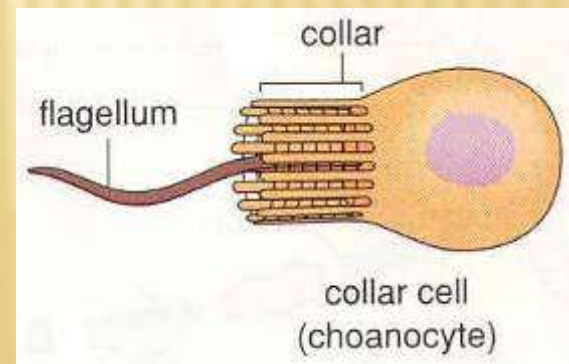
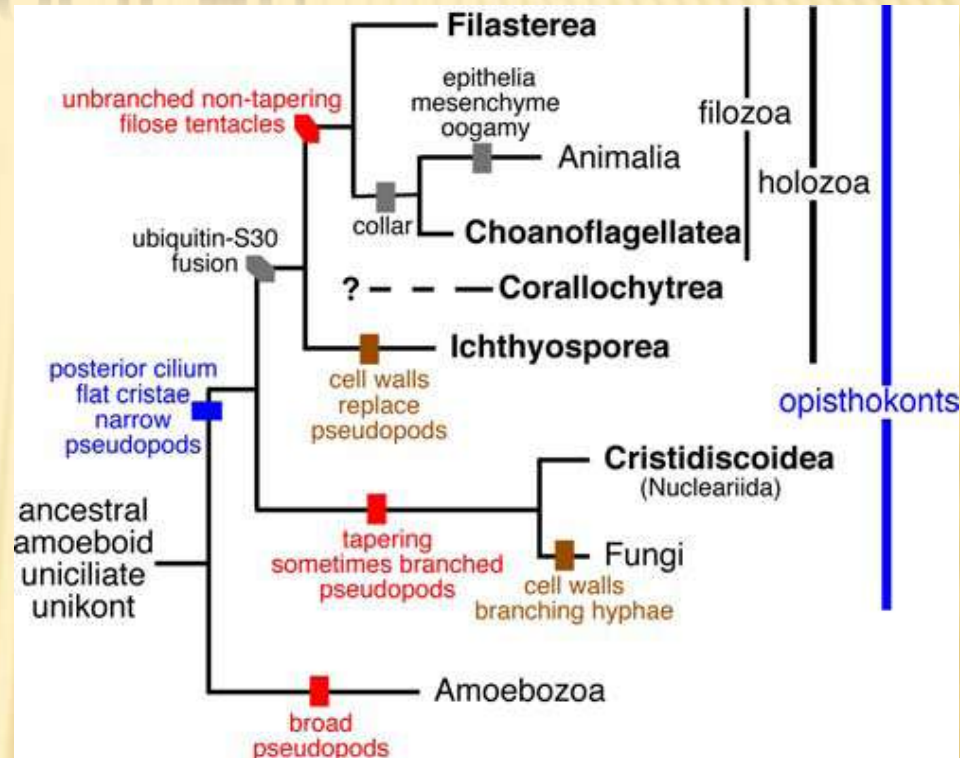
BLÍZCÍ PŘÍBUZNÍ ŽIVOČICHŮ

- + Houby (Fungi)
- + Měňavky (Amoebida)

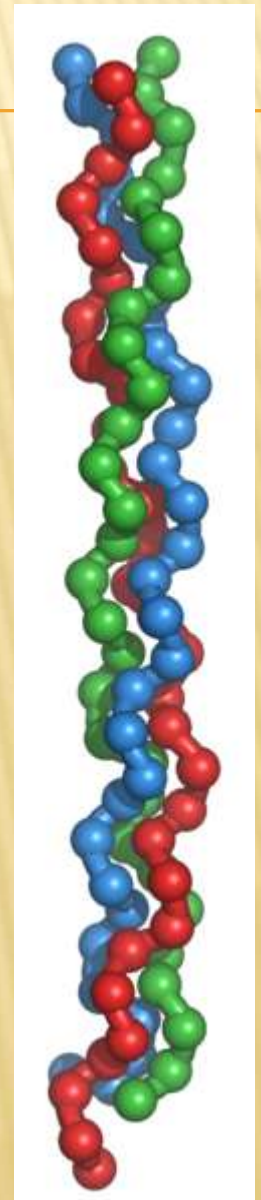
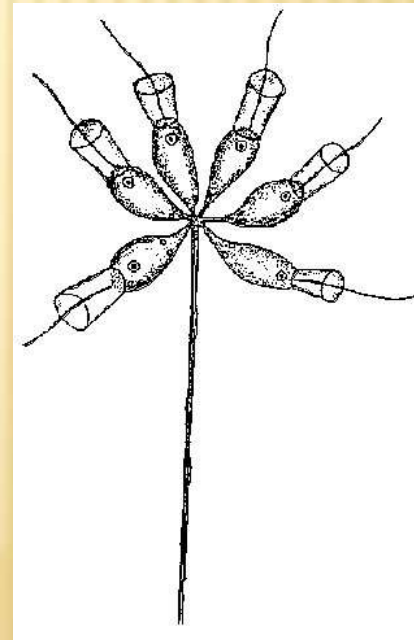
BLIŽŠÍ PŘÍBUZNÍ ŽIVOČICHŮ

- + eukaryotní struktury
- + mitochondrie
- + Unikonta
- + Opisthokonta
- + ploché kristy
- + chitin
- + bez buněčné stěny, ale extracelulární sekrece
- + ubiquitin S-30
- + prstovité výběžky, klky

BLIŽŠÍ PŘÍBUZNÍ ŽIVOČICHŮ

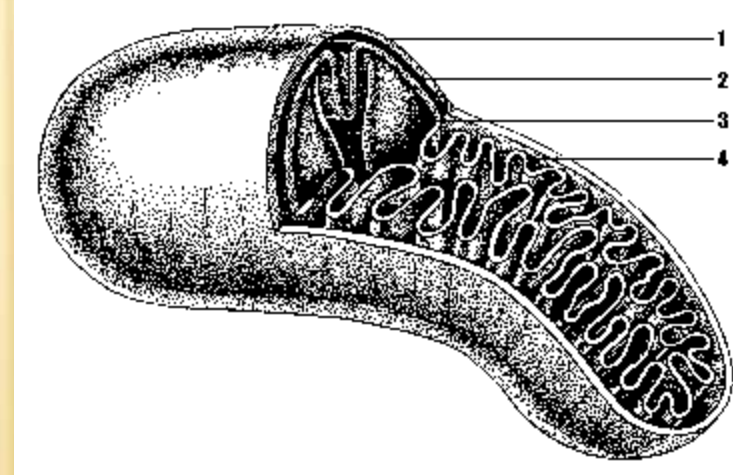
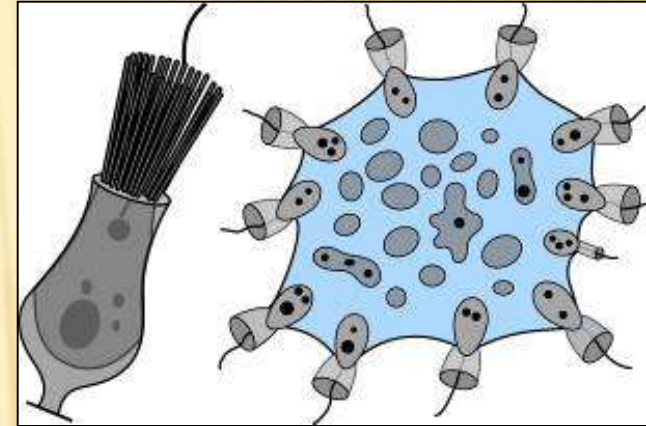
- + kolagen
- + CaCO_3
- + glykogen
- + monociliární
- + mitochondriální genom živočichů malý
  - × 16 000 nukleotidů
  - × 37 genů

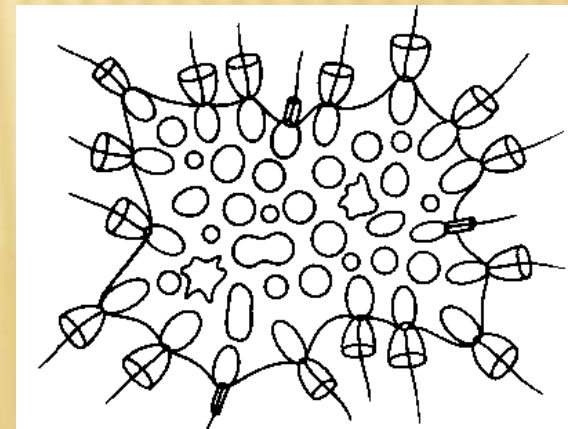
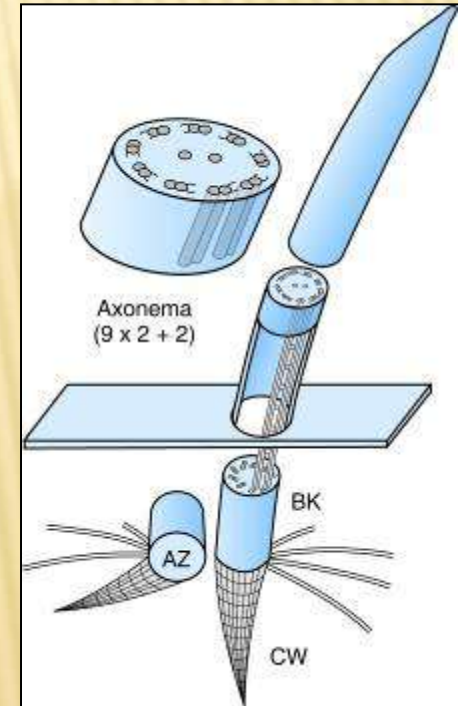
NEJBLIŽŠÍ PŘÍBUZNÍ ŽIVOČICHŮ .

- + trubénky
Choanoflagellata
- + společné znaky
Metazoa
  - × jednojaderní
  - × bez bičíku, monociliátní i multiciliátní (=polyflagelátní)
  - × opistokontní pohyb bičíku
  - × ploché mitochondriální kristy

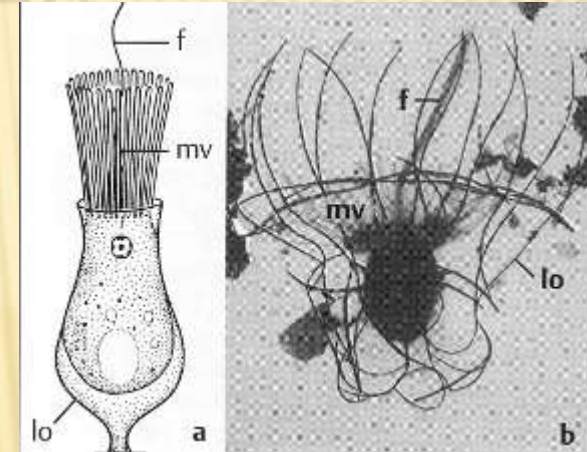
NEJBLIŽŠÍ PŘÍBUZNÍ ŽIVOČICHŮ

- × několik stejných typů buněk (choanocyt, amoebocyt)
- × specifická biosyntéza sterolů
- × ultrastruktura kinetosomu (druhá, přídatná kolmá centriola);
- × příčně pruhované „kotvicí“ kořínky

NEJBLIŽŠÍ PŘÍBUZNÍ ŽIVOČICHŮ

- × molekulární příbuznost:
SSU, Hsp90, elongační faktor-1 α ;
    - ★ tyrozyt-tRNA-syntetáza
  - × křemité exkrece
  - × kolagen
  - × glykogen
- + datování
- × 1,2 GY

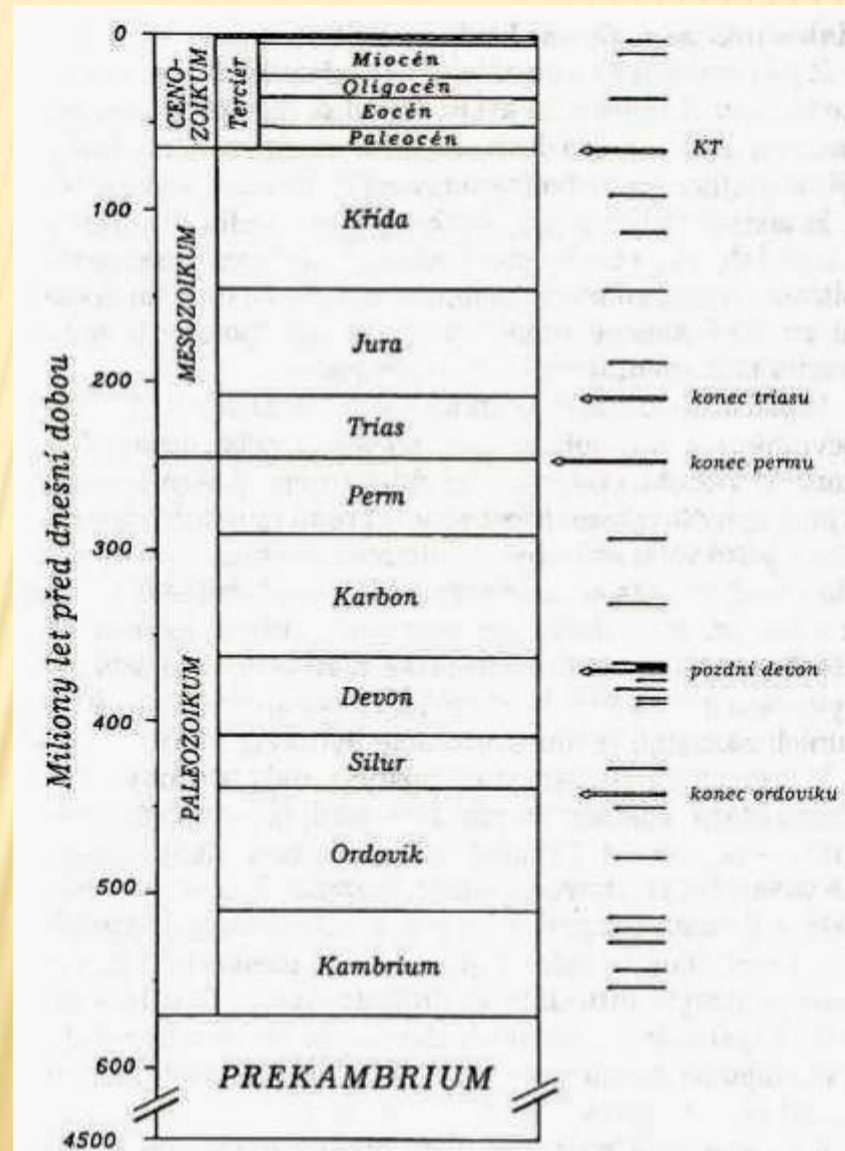
NEJSTARŠÍ ŽIVOČICHOVÉ

+Ediakara

- × *Ediakaria*
- × *Dickinsonia*
- × *Arkarua*
- × *Tribrachidium*

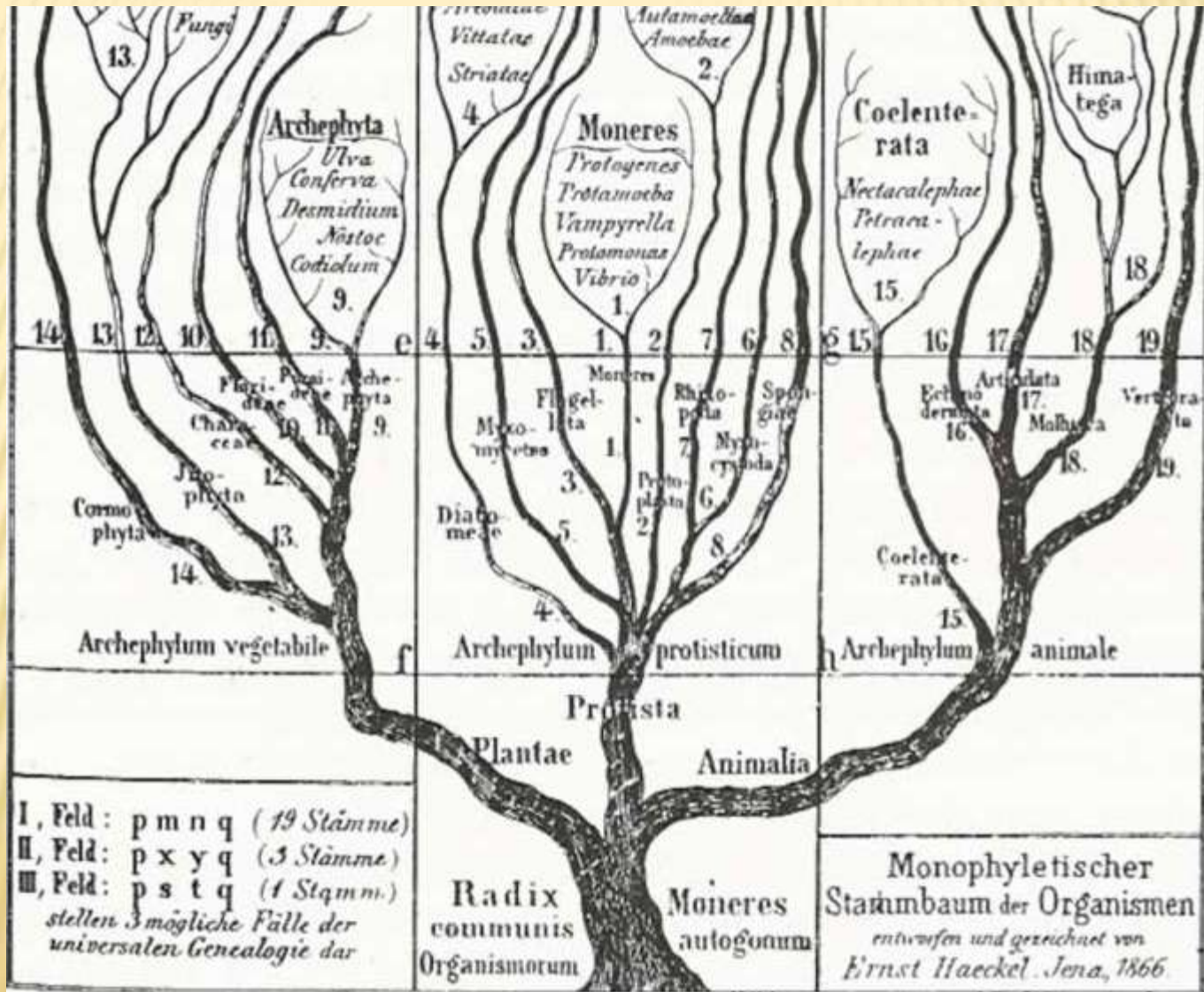
Paleontologická stupnice

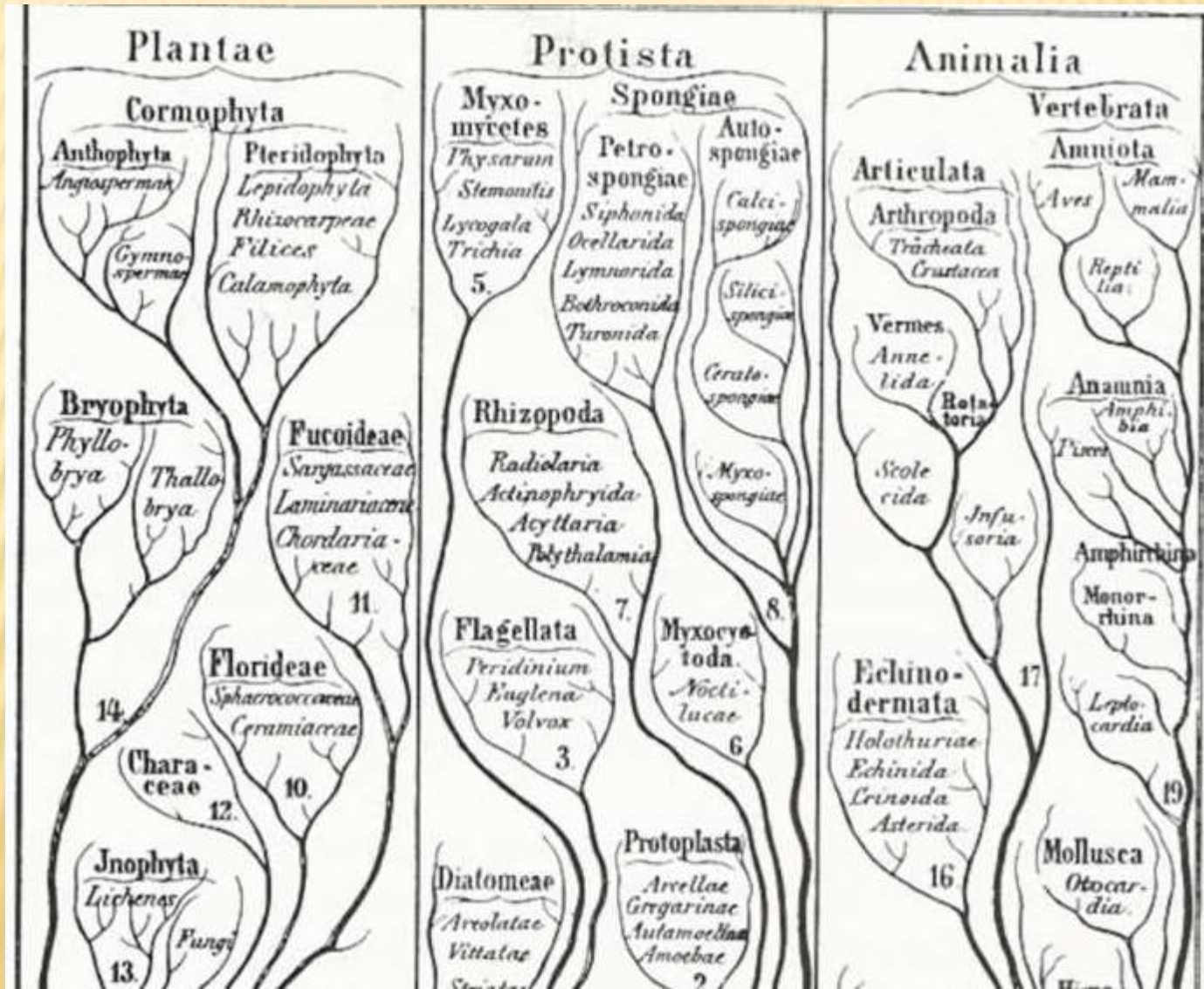
Paleontologická stupnice

Ära	Periode	Epoche	-M.J.	
Käno- zoikum	Quartär	Holozän	0,01	
		Pleistozän	1,8	
	Tertiär	Pliozän	5,3	
		Miozän	23,8	
Oligozän Eozän Paläozän		33,7 54,8 65		
Meso- zoikum	Kreide Jura Trias		144 206 248	
Paläozoikum	Perm		290	
	Karbon			
	Devon		354	
	Silur		417	
	Ordovizium		443	
	Kambrium		490	
	Präkambrium		543	

Fylogenetický přístup

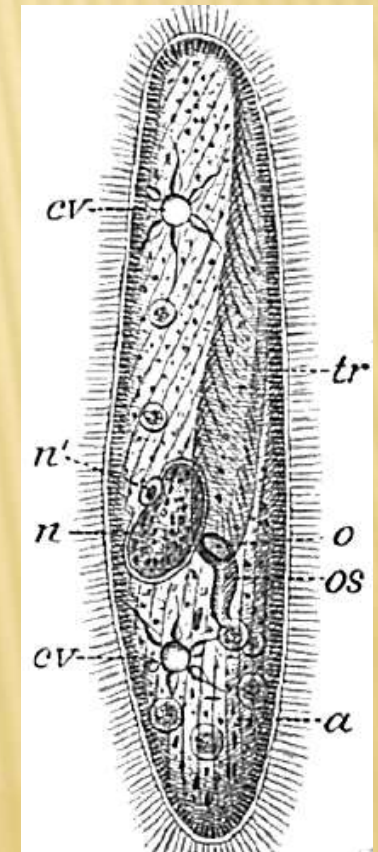
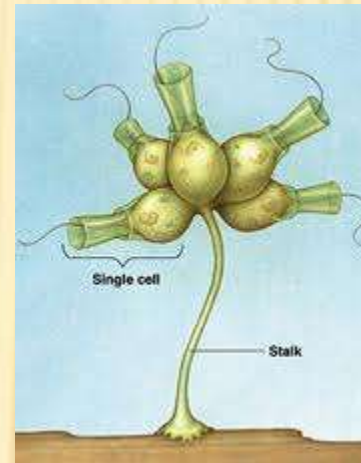
Fylogenetický přístup

TEORIE VZNIKU MNOHOBUNĚČNOSTI

- + invaginační (Ernst Haeckel)
- + imigrační (Ilja Mečnikov)
- + plakulární (Otto Bütschli)
- + ciliární teorie (Hadži 1953, Hanson 1977)
- + fylogenetická (porovnání s Choanozoa)

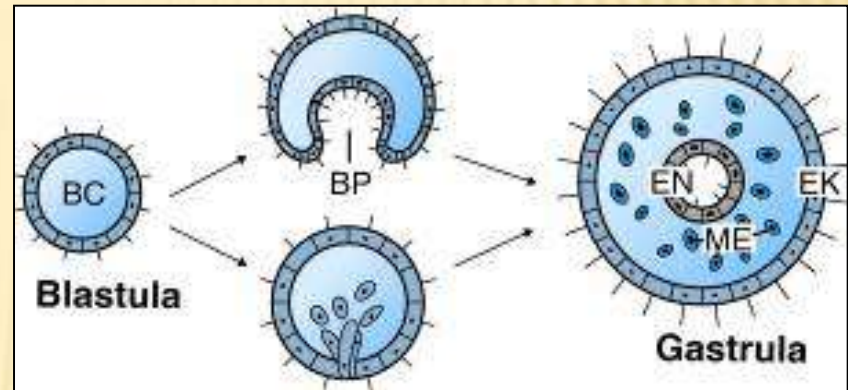

TEORIE VZNIKU MNOHOBUNĚČNOSTI

+ invaginační: zygota -
morula - blastula -
gastrula

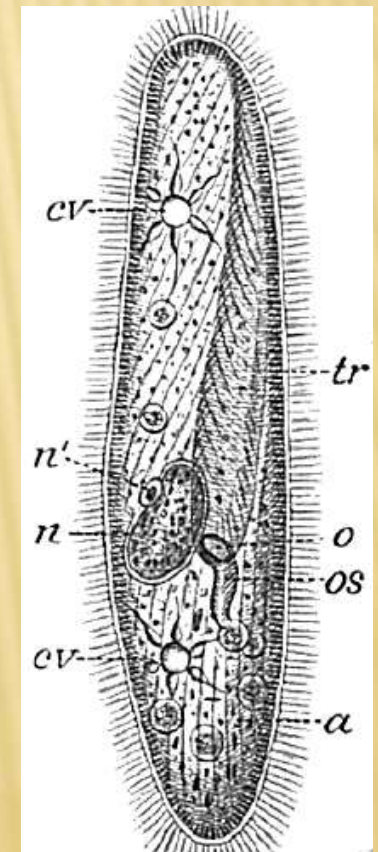
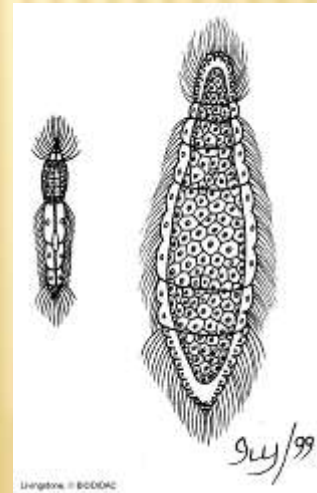
× = embryogeneze
„vyšších“ živočichů

+ imigrační: zygota -
morula - blastula -
parenchymela
(fagocytela); planula

TEORIE VZNIKU MNOHOBUNĚČNOSTI

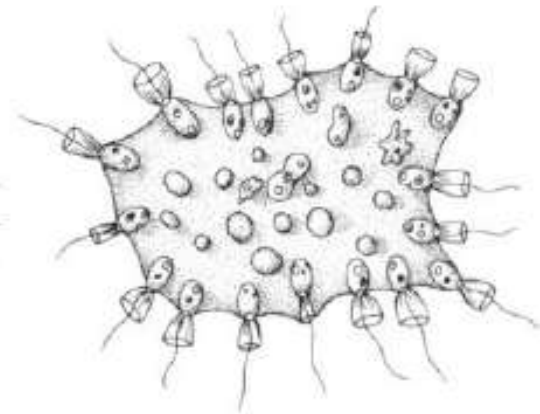
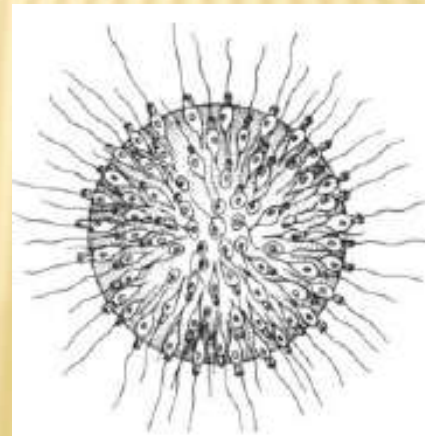
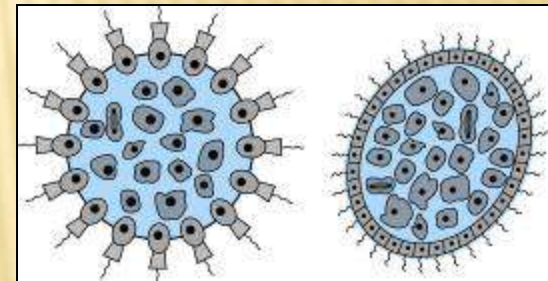
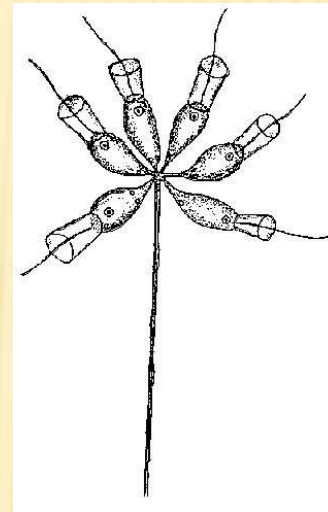
- + plakulární: zygota - morula - plakula;
  - × bilaterogastrea (radiální sym. druhotně)
- + ciliární teorie - mnohojaderné multiciliátní syncytium - oddělení buněk
  - × radiální sym. druhotně (Acoela, Mesozoa)

TEORIE VZNIKU MNOHOBUNĚČNOSTI

+ fylogenetická

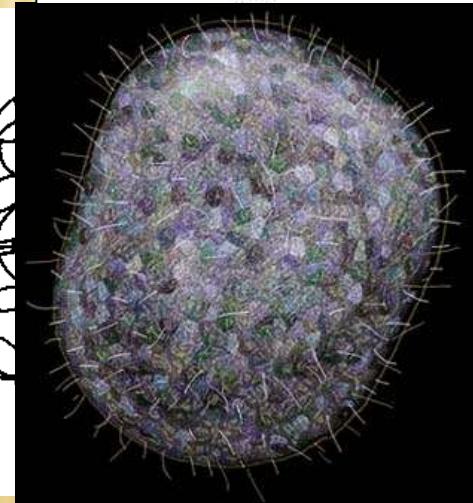
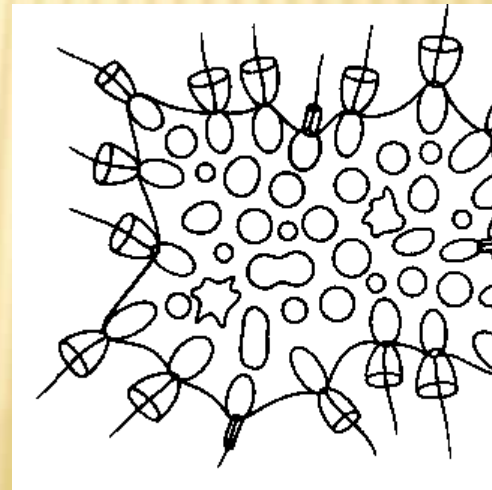
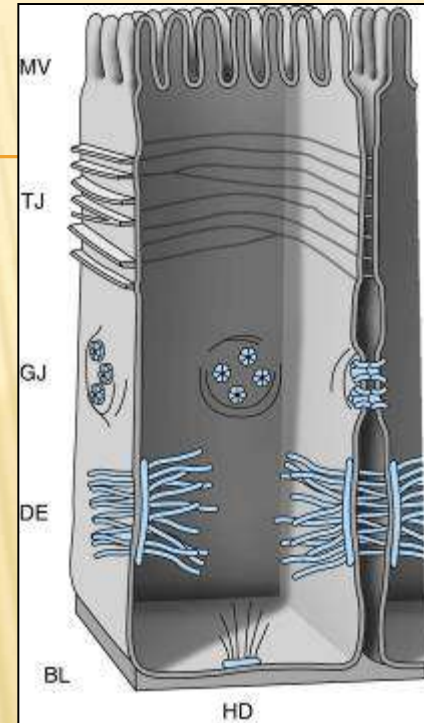
- × Choanozoa: různé stupně koloniality a buněčné specializace
- × solitérní -> spolu na stopce, bez dotyku
- × následná komunikace
- × hruška s nebičíkatými buňkami uvnitř
- × spojení lepkavými límečky nebo gelovitou matrix

MNOHOBUNĚČNOST

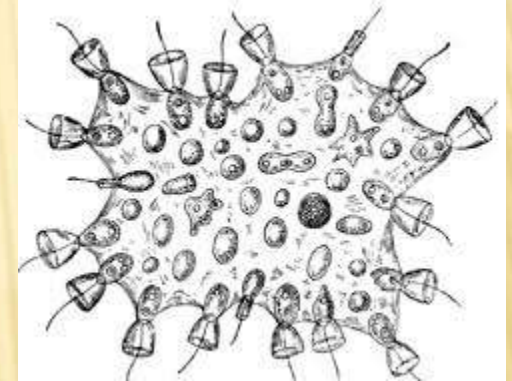
+ adheze

- × *extracellular matrix* obsahující vlákna kolagenu i glykoproteiny;
- × epidermis: kutikula a bazální lamina
- × mezibuněčné spoje
  - ★ „těsný spoj“ („*tight junction*“), „přepážkový spoj“ („*septate junction*“)
  - ★ desmozom

MNOHOBUNĚČNOST

- + komunikace
- + vajíčko
  - × zygota velká,
nehomogenní, rýhování
- + chyběly: tělní symetrie,
nervová a svalová
soustava, smyslové
orgány, trávicí dutina i
pohlavní žlázy

DALŠÍ MNOHOBUNĚČNÉ ŘÍŠE

+ Plantae – rostliny

× Chlorophyta (Viridiplantae)

- ✦ řasy jednobuněčné,
vláknité, stélkaté až
rostliny

× Rhodophyta – ruduchy

- ✦ řasy jednobuněčné,
vláknité, stélkaté

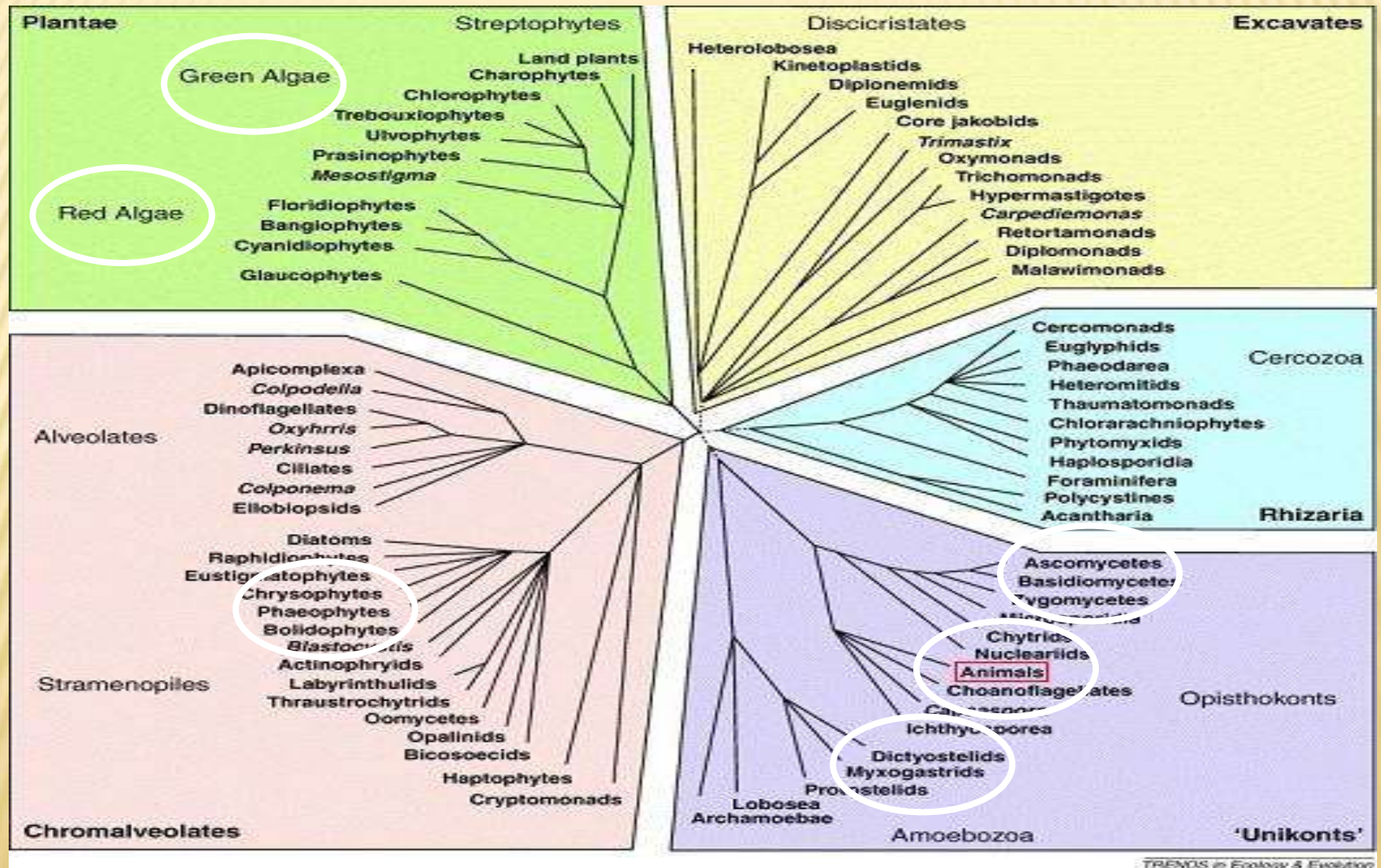
DALŠÍ MNOHOBUNĚČNÉ ŘÍŠE

- + Fungi – houby
- + Phaeophyceae – chaluhy
- + Mycetozoa – hlenky

Další mnohobuněčné říše

ORGANIZAČNÍ ZÁLEŽITOSTI

- + Literatura
- + Struktura zkoušky

METAZOA – MNOHOBUNĚČNÍ ŽIVOČICHOVÉ

asi 35 skupin na úrovni
kmenu

relativnost a arbitrárnost taxonomických
kategorií

kmen – phylum – phylum (phyla)

třída – classis – class (classes)

řád – ordo – order (orders)

čeleď – familia – family (families)

rod – genus – genus (genera)

druh – species – species (species)

ultra-, supra-, *, sub-, infra-

METAZOA

+ mezinárodní zoologická
nomenklatorická pravidla

× *Archeopteryx lithographica*
von Meyer, 1861

× *Testudo gigantea*

★ *Aldabrachelys dussumieri*
(Gray, 1831)

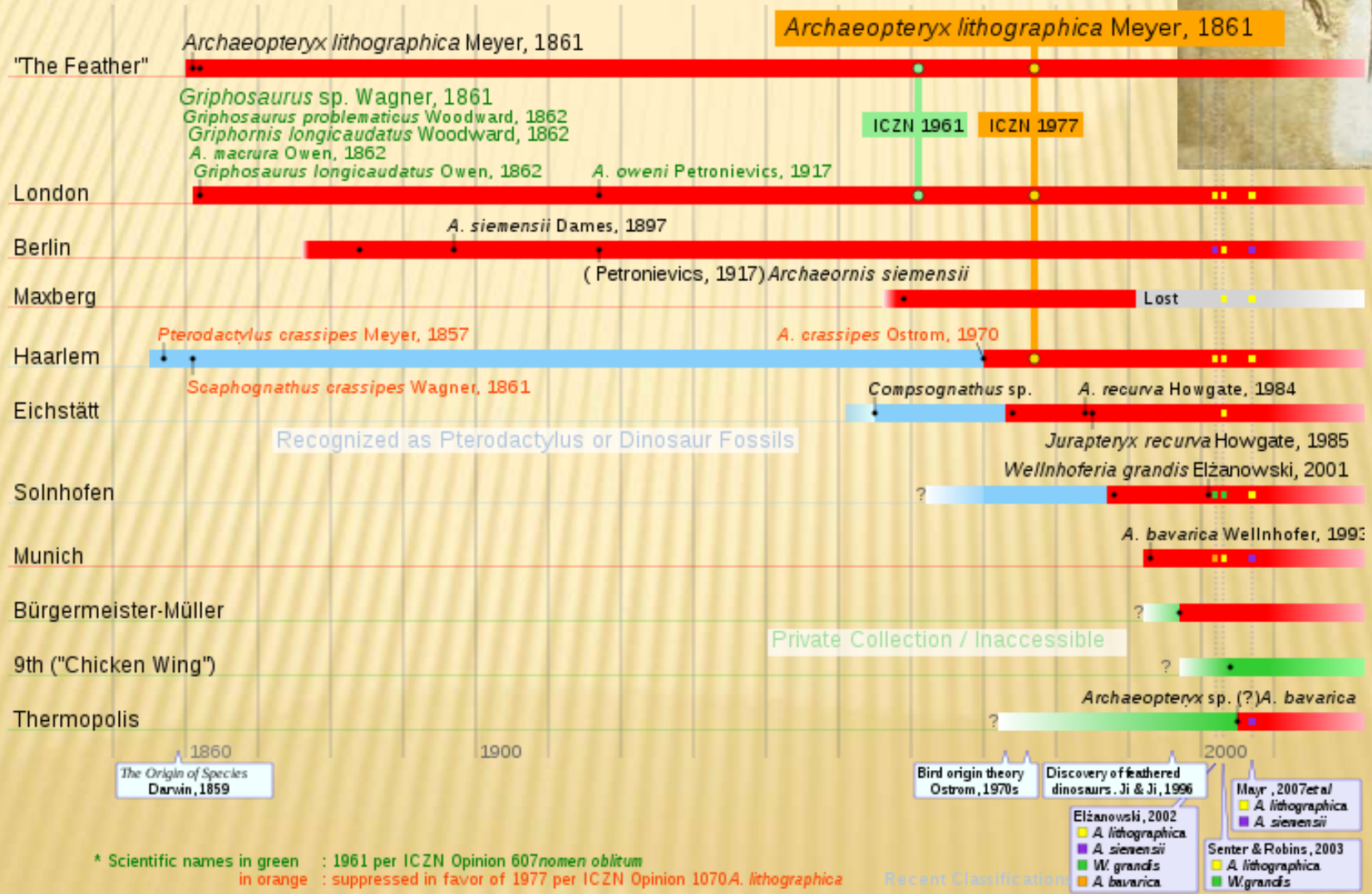
× *Sophophora melanogaster*
(Meigen, 1830)

+ nejbohatší taxon

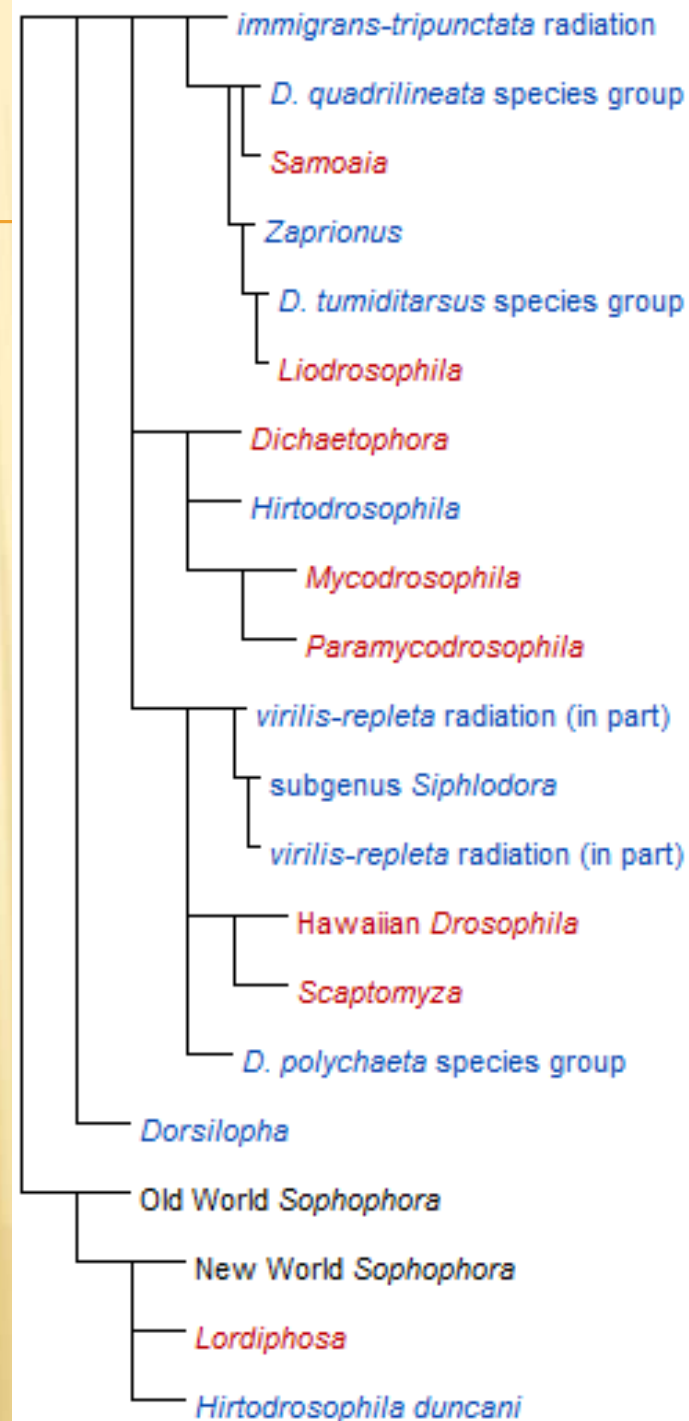
ZOOLOGICKÁ NOMENKLATORICKÁ PR

+ *Archeopteryx lithographica* von Meyer, 1861

ZOOLOGICKÁ NOMENKLATORICKÁ PRAVIDLA

+ *Sophophora melanogaster*
(Meigen, 1830)

METAZOA

+ Placozoa = vložkovci

× Hexactinellida = křemitky

★ Demospongiae =
houbovci

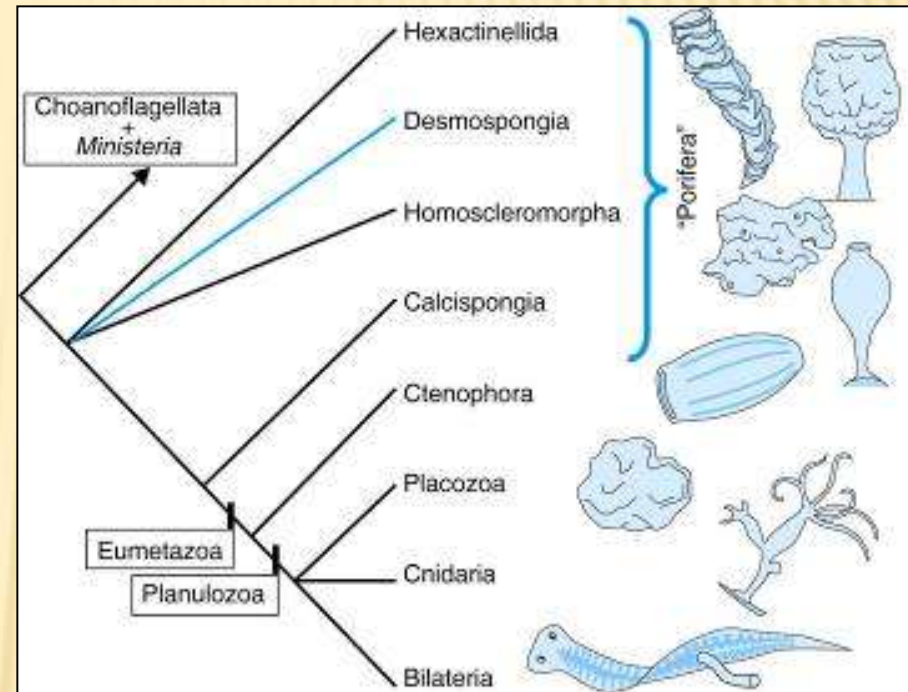
× Homoscleromorpha =
plakiny

× Calcispongia =
houbatky

× Ctenophora = žebnatky

× Cnidaria = žahavci

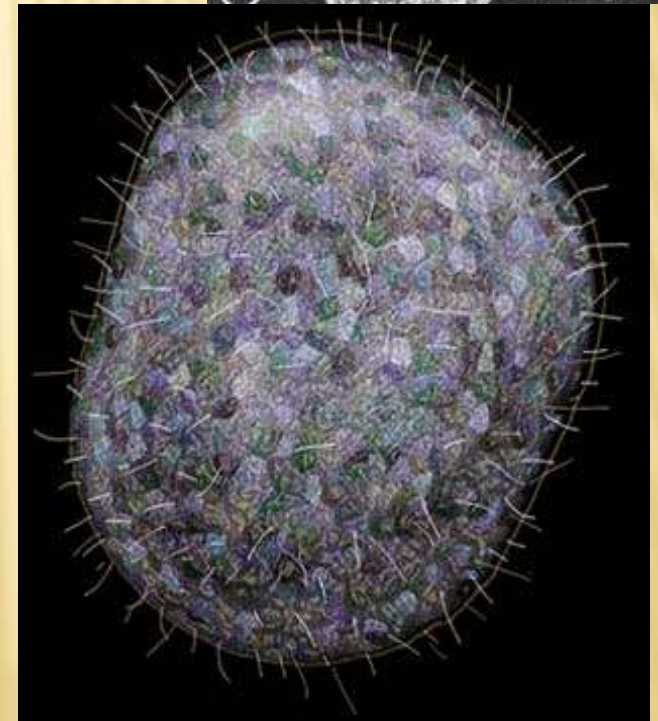
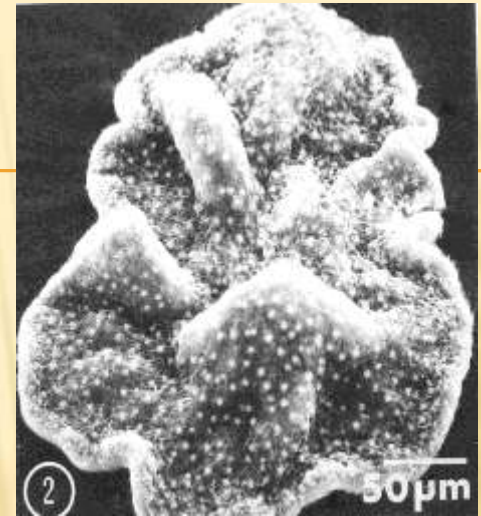
× Bilateria = dvoustranně souměrní

PLACOZOA = VLOČKOVCI

+ historie objevu

- × *Trichoplax adhaerens*
Schulze 1883 v mořském akváriu ve Štýrském Hradci
- × *Treptoplax reptans*
Monticelli 1893 - jen jednou – pochybný
- × plakula žahavce
- × 1970: samostatný kmen

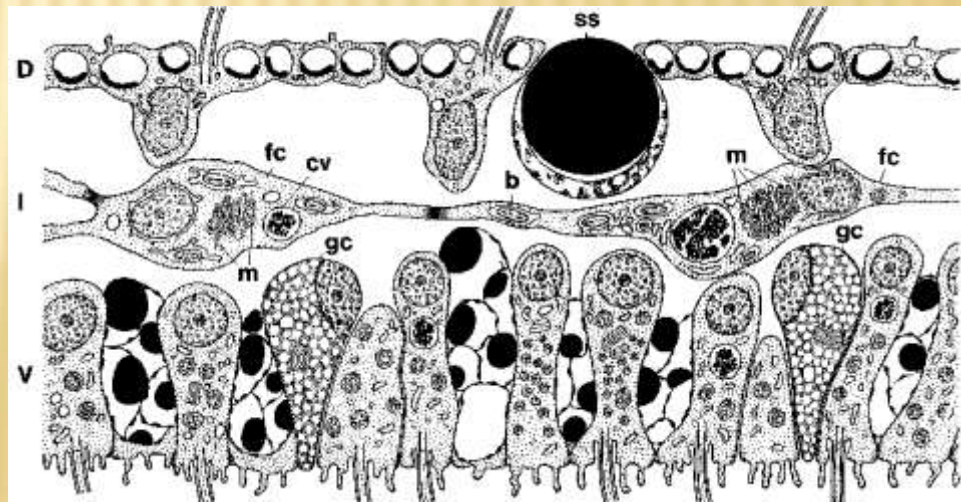
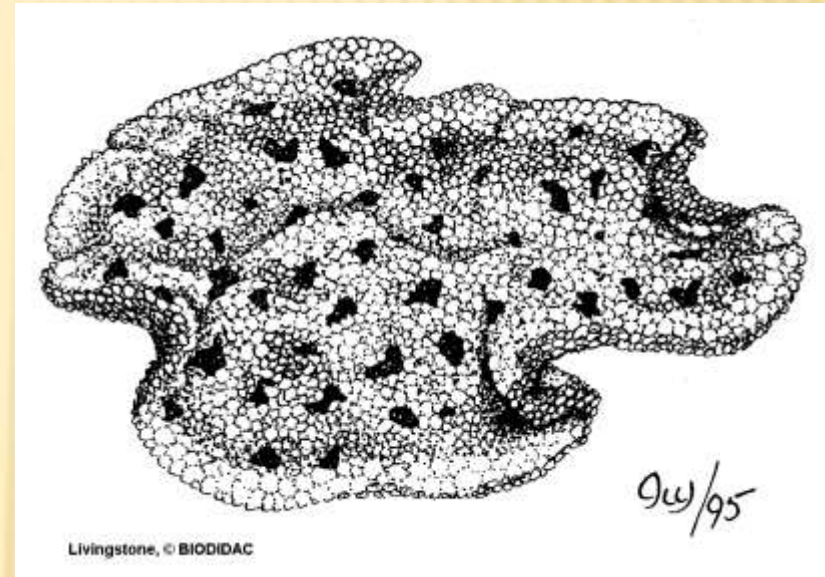

PLACOZOA = VLOČKOVCI

+tělní organizace

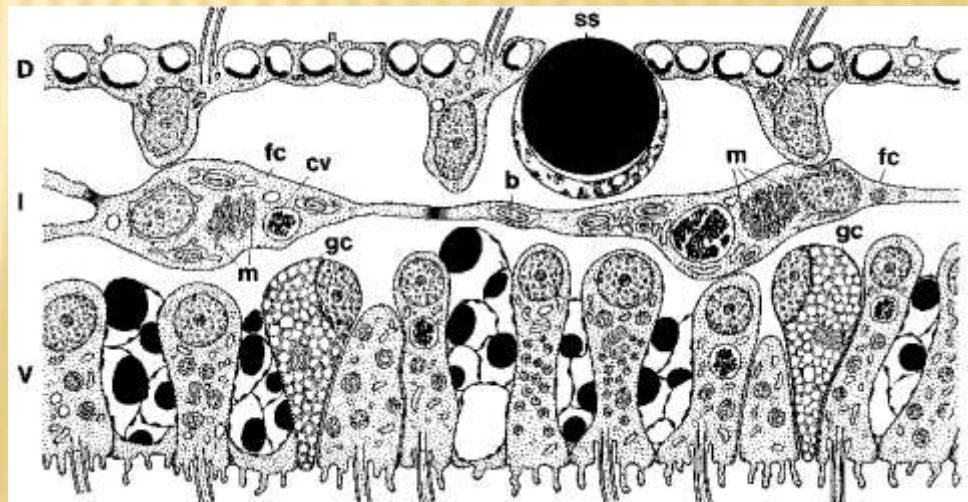
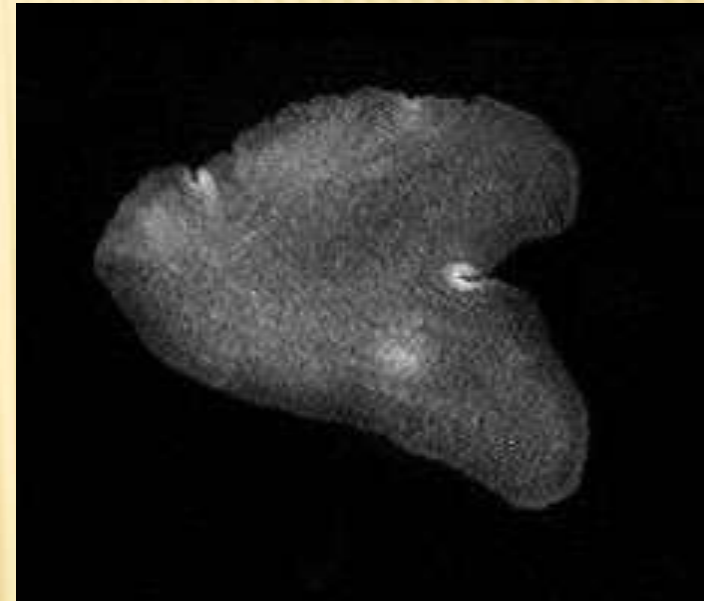
- × bez symetrie, orgánů, extracelulární matrix
- × genom
  - ★ 98 Mbp = 0,08 pg, n=6
  - ★ velký mitochondriální genom s introny
- × 1000 buněk
- × mezibuněčné spoje
  - ★ desmozómy

PLACOZOA = VLOČKOVCI

+tělní organizace

- × ventrální strana (= endoderm)
  - ★ válcovité bičíkaté
  - ★ žlaznaté
- × dorzální strana (= ectoderm)
  - ★ ploché bičíkaté, obranný tuk
- × vnitřní
  - ★ fagocytující tetraploidní syncytium

PLACOZOA = VLOČKOVCI

+ pohyb

× bičíky

× amébovitě (aktin)

+ potrava

+ rozmnožování

× nepohlavní

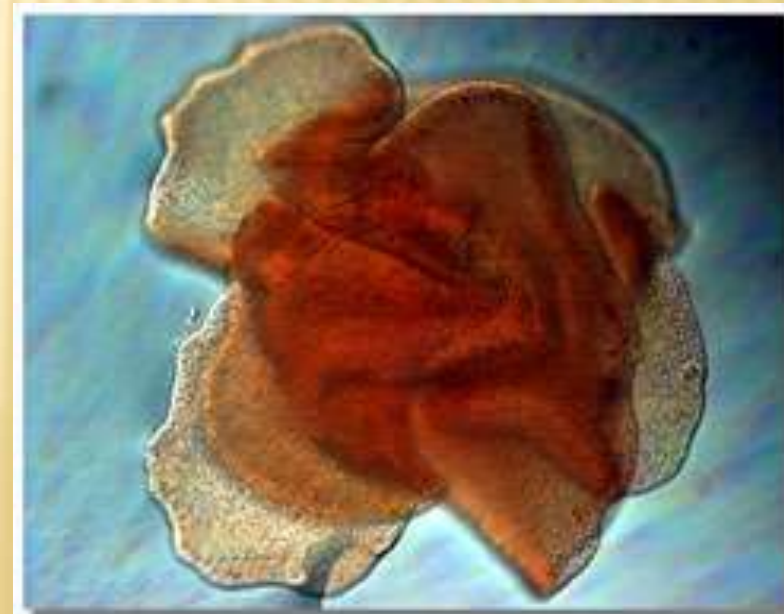
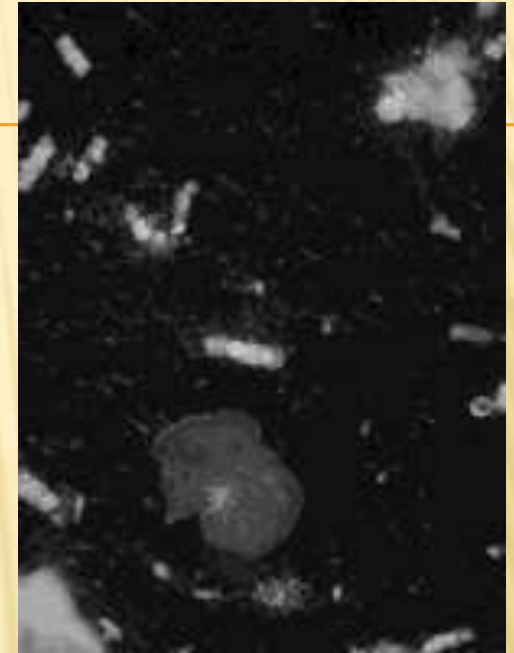
✦ dělení

✦ pučení

✦ regenerace z okrajové části

× pohlavní

✦ vznášení, zrání vajíčka

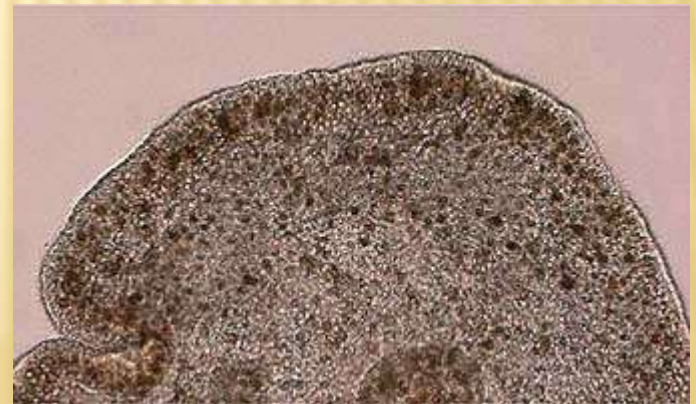
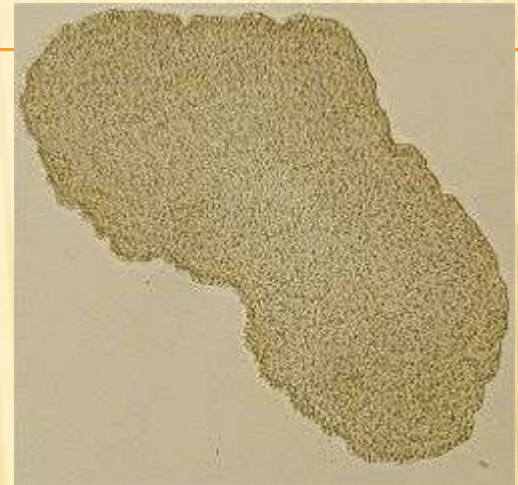

PLACOZOA = VLOČKOVCI

+ dýchání, oběh, vylučování...

+ systém

- × *Trichoplax adhaerens*
Schulze 1883
- × po celém světě (Evropa -
Mediterrán, Rudé moře,
Karibská oblast, Havaii,
Austrálie a Nová Guinea,
Japonsko, Vietnam, Západní
Samoa)
- × 7 linií na úrovni čeledí až
řádů

PORIFERA – „HOUBY“

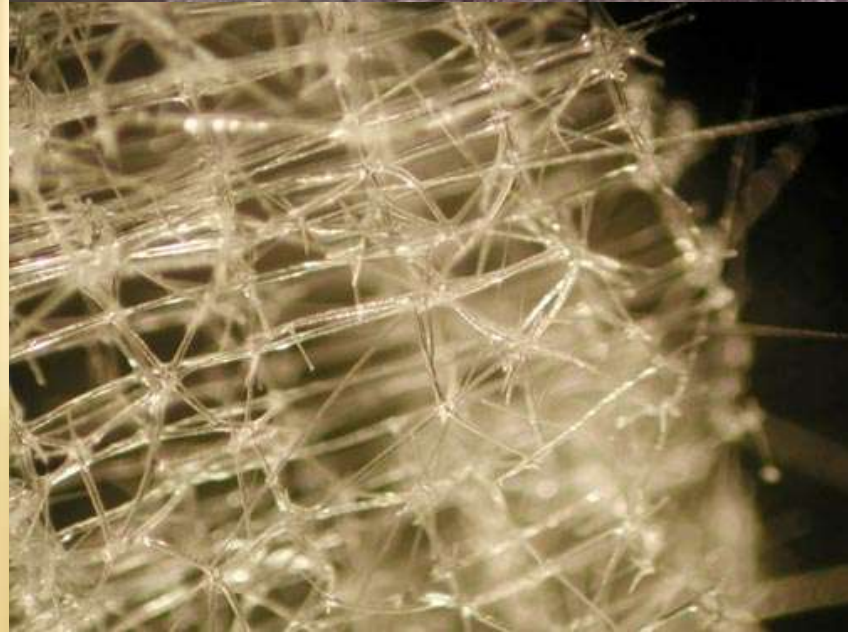
+sponges, สัตว์จำพวกฟองน้ำ

- ×mnohobuněčné tělo od mm do > 1 m
- ×mnoho specializovaných typů buněk
- ×snadná změna typu
- ×volné seskupení
- ×nejsou tkáně
- ×hojně mimobuněčné hmoty
- ×chybí symetrie těla

HEXACTINELLIDA - KŘEMITKY

- + třída v rámci Porifera ?
- + mnohobuněčné tělo od cm do 1 m
- + buňky, nikoli tkáň
  - × pinakocyty a choanocyty splývají do syncytií;
  - × mimobuněčná hmota, křemičitá kostra

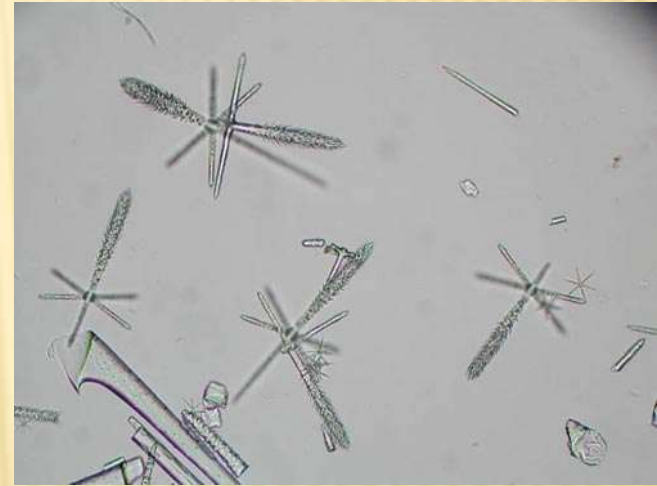
HEXACTINELLIDA - KŘEMITKY

+ výskyt

- × pouze mořské, větší hloubky;
- × v prekambriu (Ediakara)

+ systém

- × Amphidiscophora - jednotlivé dvouosé spikuly
- × Hexasterophora
  - * šestiosé křemičité spikuly
  - * tvoří jednotnou kostru
  - * Euplectellidae - Venušin koš

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

- + Demospongia(e) – Silicispongia
- + křemité, někdy jen spongin, někdy kromě křemene i vápenec
- + největší diverzita mezi „porifera“
- + mořské i sladkovodní

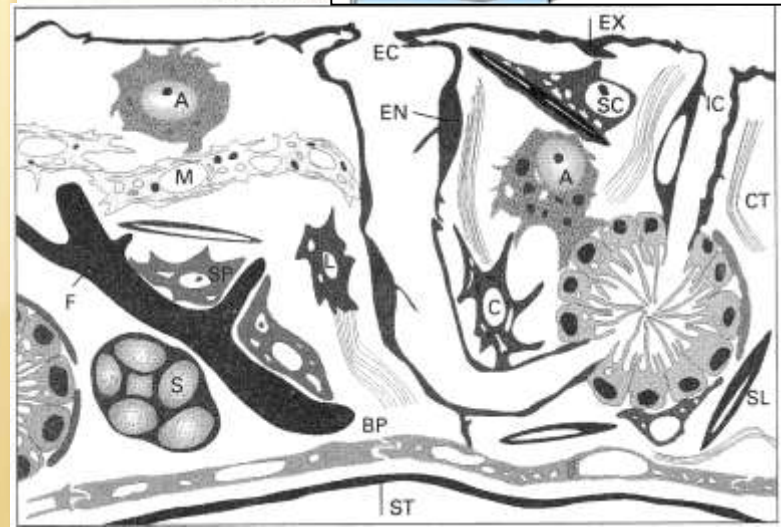
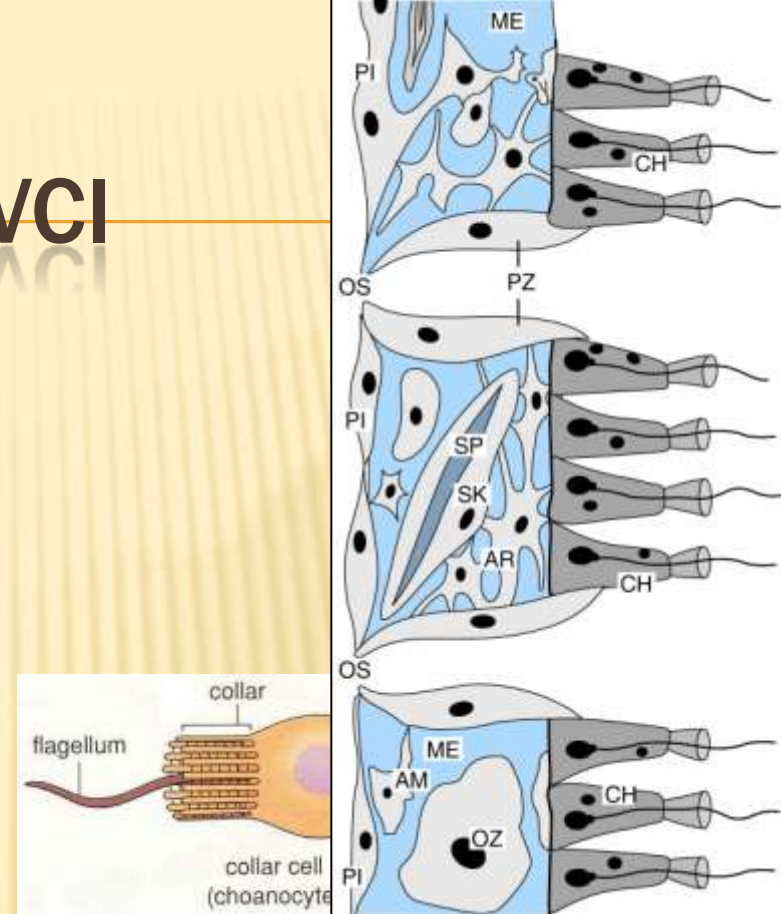

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+typy buněk

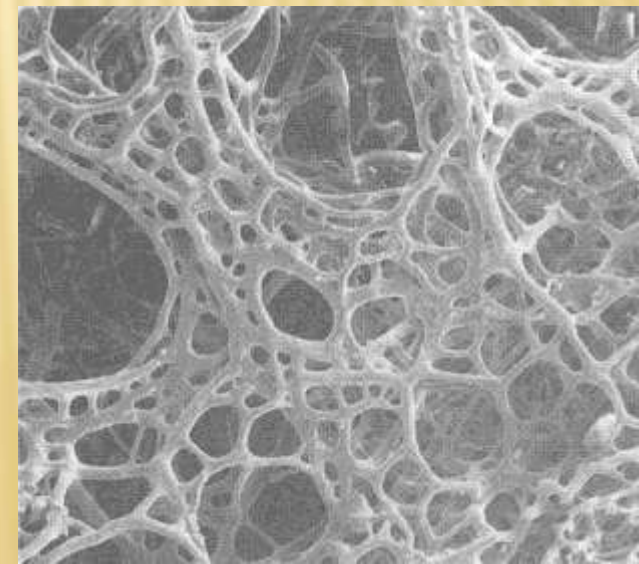
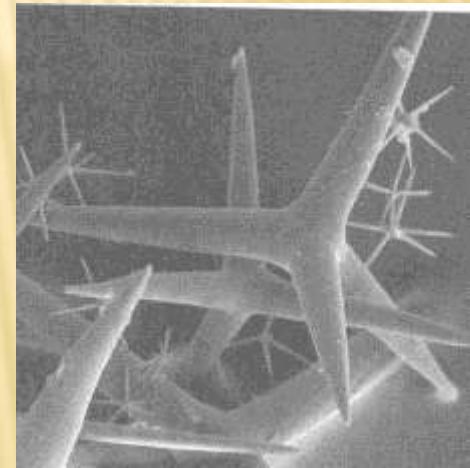
- × povrchové (epiteliální):
choanocyt, pinacocyt,
- × vnitřní = v mesohylu:
archoocyt

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+tělní opora - kostra

- × kolagen
- × spongin
- × minerální částice – spikuly
  - ★ megasklery, mikrosklery, amfidisky
  - ★ SiO_2 nebo CaCO_3

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+tělní organizace

ostia, oskulum

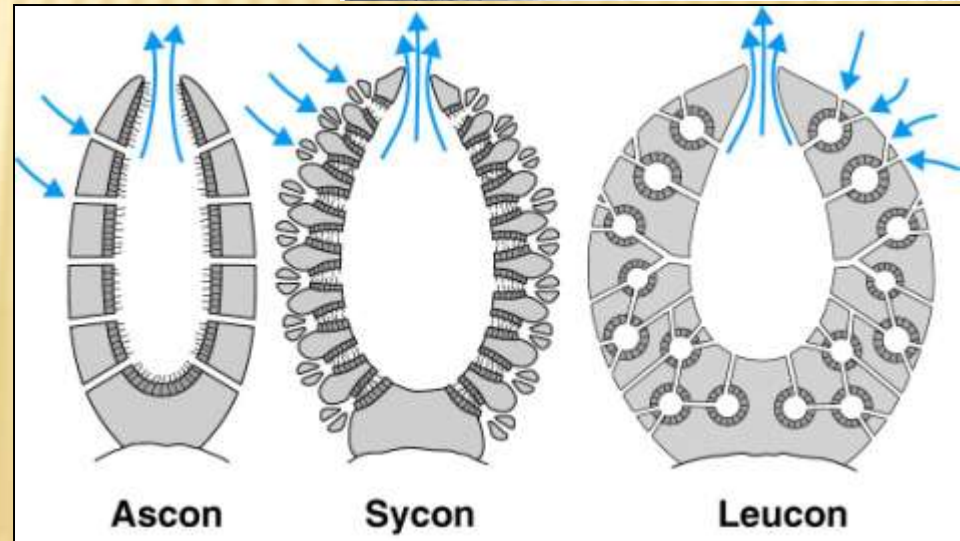
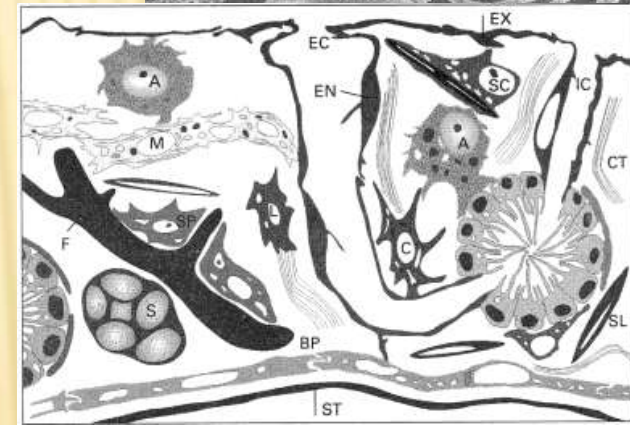
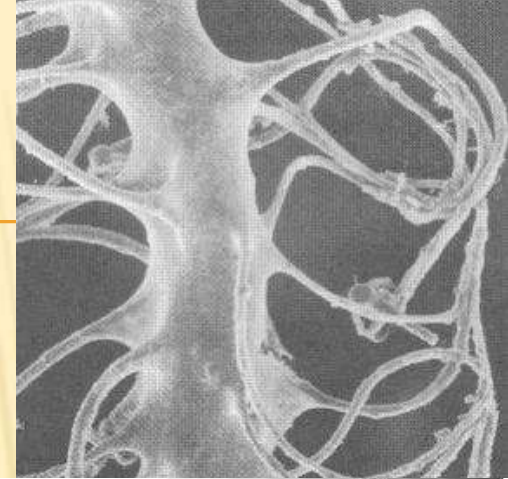
× askonní

× sykonní

× leukonní

× tenké porosty v dírách ve
vápenci

× kompaktní

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+ prostředí

+ potrava

× filtrátoři

× s fotosyntetickými
symbionty (*Verongia*)

× predátoři (*Cladorhiza*,
Asbestopluma) - korýšci na
suchý zip

× metanotrofní symbiotické
bakterie u pramenů

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+ pohyb

- × pohyblivé gamety nebo larva - bičíky
- × rozlézáání po podkladu - amébovitě
- × myocyty - pouze kontrakce (svěrače kanálků)

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

- + dráždivost
- + regenerace
- + dýchání, oběh, vylučování...

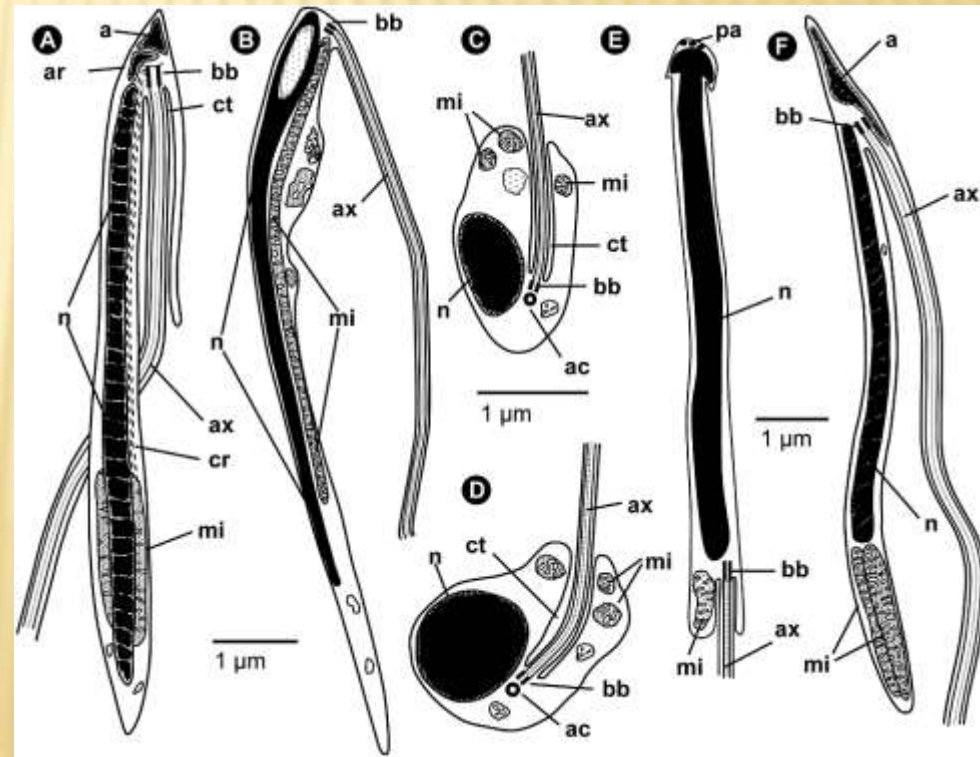
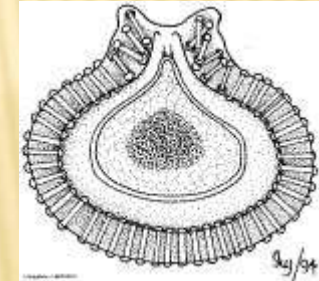

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+ rozmnožování

× pohlavní

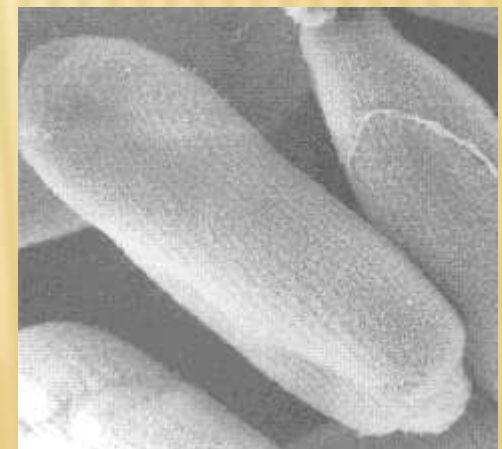
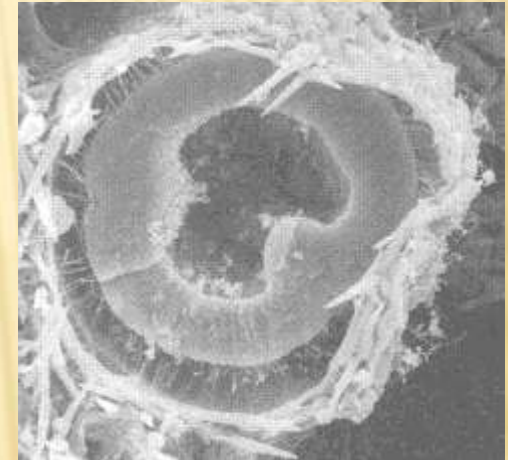
× nepohlavní

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+ vývoj

- * vajíčko alecitální, rýhování totální, výživa okolními archeocyty
- × coeloblastulová larva
  - * dutá kulička s bičíky vně - před usazením nediferencovaná
- × parenchymelová „larva“
  - * protáhlá larva s množstvím bičíků na povrchu, vnitřek vyplněný diferencovanými buňkami i spikulami

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

+ekologie

- × symbióza se sinicemi
- × s poustevníčky

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

- × Demospongiae
- × 3 potřídy:
Tetractinomorpha,
Ceractinomorpha,
Sclerospongiae
- × čeledi
  - Clionidae - mořské, vrtají v podkladu
  - **Spongiidae** - houba mycí (spongin)
  - Haliclonidae - na mělčinách
  - Halichondriidae - na mělčinách, enkrustující dutiny

DEMOSPONGIA - HOUBOVCI

- Callyspondiidae - pouze tropické
- Spongillidae - sladkovodní
- Lubomirskiidae - jezero Baikal
- Cladorhizidae - hlubokomořské, částečně predátoři nebo s metanotrofními bakteriemi

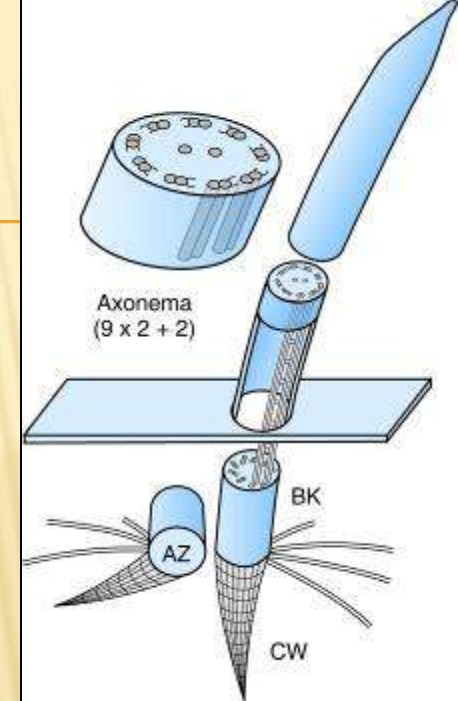
HOMOSCLEROMORPHA - PLAKÍNY

- + křemičité
- + pouze mořské
- + menší, tělní typ sykon
- + vnější pučení = epiteliální morfogeneze
- + larvální vývoj přes celoblastulu, obrvená cinctoblastula s bazální membránou
- + symbiotické bakterie

CALCAREA - HOUBATKY

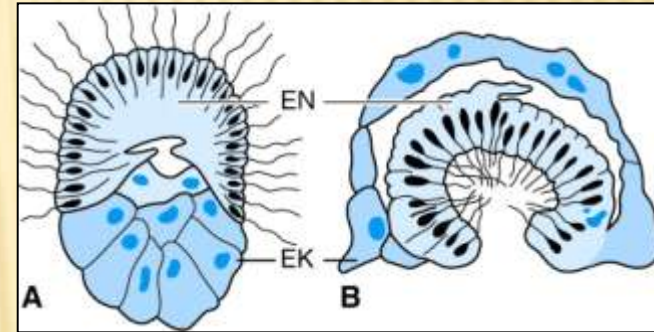
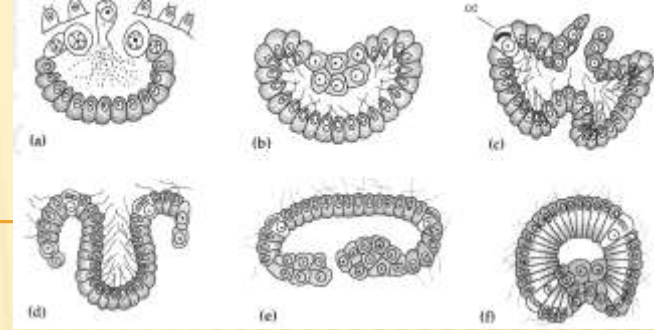
- +vápenité
- +pouze mořské
- +menší
- +tělní typy askon, sykon, leukon
- +méně druhů
- +společný znak s ostatními živočichy (Eumetazoa)
  - ×dlouhé příčně pruhované kořeny bičíků larev

CALCAREA - HOUBATKY

+ Calcarea - 2 podtřídy, 7 řádů

- × Calcaronea - larva blastula, amfiblastula (dutá kulička s bičíky dovnitř a s nebičíkatými makromerami se obrátí naruby)
- ✦ Leucosoleniidae - drobné askonoidní
- ✦ Grantiidae - sykonní a leukonní
- × Calcinea - larva coeloblastula

PORIFERA – „HOUBY“

+ fosilní záznam

